

„... MINT FATÖRZSBŐL GYÖNGE ÁGA ...”

Apátfalva története és a csanádi térség a kezdetektől 1956-ig

Írta és szerkesztette: URBANCSOK ZSOLT

„Bíbic könyvek” helytörténeti munkatankönyv sorozat

második átdolgozott kiadás 2016

Kiadó: Apátfalva Község Önkormányzata

E L Ő S Z Ó

Két hatalmas, vénséges vén tölgyfa áll a Kossuth és a Hajnal utca találkozásánál. Vastag törzsükkel, terebélyes, összekapaszkodó ágaikkal uralják a környéket. Talán csak a templom tornya magasabb égbenyúló koronájuknál.

Apátfalviak haladnak el nap mint nap mellettük, néhányan sietősen, szinte észre sem veszik a hallgatag faóriásokat. Mások viszont csodálattal tekintenek föl rájuk. Ezeket a tölgyeket nézve bizonyára benned is megfogalmazódott néhány kérdés. Milyen idősök? Kik és miért ültették őket? Vagy csak úgy, maguktól sarjadtak, nőttek hatalmasakká és kapaszkodtak össze? Volt-e több, vagy csak ez a kettő?

A válaszokat a kérdésekre a helytörténet tudománya adja meg.

1896-ban ünnepelte az ország a honfoglalás ezredik évfordulóját, a millenniumot. Ennek tiszteletére huszonöt tölgyfacsemetét kapott a falu a kincstári erdőgondnokságtól. December 12-én Zabolyszky Mihály községi tanító vezetésével két diák, Sóki Pál és Tamás János egy-egy csemetét ültetett a Kossuth utcai akkori iskolaépület elé.

Azóta eltelt több mint száz év. A huszonöt emlékfa közül ma már csak ez a kettő áll összekapaszkodva emlékeként régmúlt időknek, igaz jelképeként a megmaradásnak.

Fontos, hogy megleld „gyökereidet”, és megismerd a közös múltat. Mert aki ismeri szülőföldje történetét és hagyományait, az erősebben kötődik ahhoz. Ezt a kötődést a legszebben talán Radnóti Miklós hasonlata fejezi ki: „Belőle nőttem én, mint fatörzsből gyöngye ága...”

2000. május

Urbancsok Zsolt

A J Á N L Á S

Apátfalva régi település. Története élesen kettéválik: egy középkori és egy újkori szakaszra.

A két rész közötti összekötő kapocs a Maros. Ugyanis a régi és az új Apátfalva is a Maros jobb partján épült fel. A középkori falu Csanád várával szemben, az újkori pedig a közelben telepített Magyarcsanád szomszédságában.

Keletkezését kedvező földrajzi fekvésének, a csanádi várhoz vezető utak találkozási pontjánál működő révnek köszönhette. Kezdetben Ajtony uralma alatt állt, majd a csanádi püspök egyházmegyéjébe tartozott. Nevét onnan kapta, hogy a terület a csanádi Boldogságos Szűz monostorának az apátjáé volt. Az egyházi rangot jelölő főnév (apát) és a birtokos személyranggal ellátott falu főnév (faluja = falva) összetételből alakult ki a helységnév. Amikor a monostor 1493-ban feloszlott, annak javait, így az apát e faluját is a pápa a csanádi püspöknek adományozta.

Történetének gyászos emlékezetű éve 1552, amikor a török elpusztította. Az 1561-es dicajegyzék már pusztaként említi. Mintegy száz év múlva lett újra lakott település, egy tucat katolikus család létrehozta Kis-Apátfalvát, de a törökellenes felszabadító harcok során, 1686-ban a tatár hadak ezt is a földdel tették egyenlővé.

Közel száz esztendőnek kellett újra eltelni, hogy Apátfalva, mint község hallasson magáról, de ekkor már csak a név ugyanaz, a hely, ahol történelme zajlik, s a nép, amely sorsát formálja, megváltozott. A Királyi Kamara hegyvidéki lakosokat telepített a Maros menti síkságra, akik szívós munkával újratelepítették Apátfalvát. Szorgalmas gazdálkodásuk, erős katolikus hitük illetve magyarságuk máig virágzó földművelésnek és páratlanul gazdag népi kultúrának vetette meg az alapját.

Tisztelt Olvasó!

Urbancsok Zsolt könyve ezekről a kérdésekről ad jól megírt, didaktikusan szerkesztett összefoglalót. Az apátfalviaknak újabb lehetőség ez a könyv a szülőföldismeret elmélyítésére, a nem helybelieknek pedig egy földművelő falu erőfeszítéseinek, a megmaradást szolgáló ünnepeinek és szokásainak a szép példáját adja.

Szeged, 2000. július 10.

Dr. Marjanucz László
egyetemi docens

„MIKORON AZ ÚR JÉZUS A FÖLDÖN JÁRT...”

Az apátfalvi népköltészet

Írta és szerkesztette: BALÁZS KATALIN JUDIT

„Bíbic könyvek” helytörténeti munkatankönyv sorozat

első kiadás 2001

Kiadó: Apátfalva Község Önkormányzata

E L Ő S Z Ó

Jelen kötetünk célja kettős: megmutatni Apátfalva népköltészeti értékeit, hiszen ez a föld gazdag lelőhelye a mágia, a vallásos hit, a népdalok, a népballadák és a mesék színes világának. Szeretnénk emléket állítani mindazon régi öregeknek, akik megőrizték számunkra a régi idők szellemi kincseit. Megidézzük alakjukat, gondolataikat, érzéseiket. Nehéz sorsuk volt, sokat dolgoztak, egész életük munkával telt el, mégis a szeretet vezérelte őket. Ez adott nekik biztonságot, erőt. Életük tele volt félelmekkel, menekültek előle, ha másként nem ment, felső erővel, imával, csöndesen gyöngyöző szép szavakkal. Ez a kis könyvecske nekik kíván emléket állítani, az apátfalvi népköltészet névtelen alakjainak.

Arany János 1861-ben, Eredeti népmeséink című tanulmányában a következőket írta: „Míg napjainkban bármely silányság utat lelhet a sajtóba, vagy legalább írott betű segélyével fönmaradhat, mint örökös hiba: ama folyók partjain, tábori tüzeknél, sátor vagy Isten szabad

ege alatt hallgató nép visszautasítá, mi nem életre való; s ha mit elfogadott, kellett abban lenni valami derekasnak, méltónak, hogy emlékezetbe vesse, továbbadja, firól fira örökítse.”

A népköltészet remekei mind ennek a közösségi alkotásnak köszönhetik létrejöttüket. Ez tette lehetővé, hogy névtelen paraszti alkotók távol „a művelődés évezredekén át felhalmozott értékeitől, fejben fogalmazva és az emlékezetre bízva, nemzedékről nemzedékre örökítve olyan műveket hozzanak létre, melyhez hasonlókat egyénileg, egy rövid emberélet során csak a zseniknek sikerült alkotniuk.” (Faragó József)

Erdélyi János 1842. november 30-án a Kisfaludy Társaság előtt elmondott beszédét így fejezte be: „A tenger soha ki nem fogy felhőiből, bármennyi eső esik. Ha belőle merít a költő, lesz, aki őt hallgassa, seregestől találand megnyílt szívekre mindenkor, hacsak vesztét nem érzi a nemzet. Tehát tanulni a népet, az életet, beállani a tengerbe, mint Jézus, midőn a lélek kegyelmét venné a Jordánba, ez a mai költő hivatása, nemes kötelessége.”

Ma is, a XXI. század elején ez kell legyen „nemes kötelességünk”: tanulni az életet, átadni a mai gyerekeknek, utódainknak a régi idők szellemi kincseit.

Köszönettel tartozom Polner Zoltánnak, Szigeti Györgynek, hogy évtizedeken keresztül gyűjtött anyagaikkal segítettek munkámat, továbbá Gergely Katalinnak, aki hasznos észrevételeivel segítette a kéziratot végleges formájára érlelni.

Apátfalva, 2001. nyara

Balázs Katalin Judit

A J Á N L Á S

Az Apátfalva szellemi és tárgyi világát bemutató BÍbic-sorozat jelen kötete egy lelkes, kultúrája iránt elkötelezett magyartanár munkáját dicséri.

Balázs Katalin Juditnak szívügye, hogy tanítványai a kötelező tananyagon túl megismerkedjen az apátfalvi népköltéssel, a mesék, mondák, népdalok világával. A szerző izgalmas világot tár az olvasó elé, amikor bemutatja az elmúlt századok néphitének szereplőit, a hiedelemleányokat és táltosokat. A bajelhárító vagy éppen ráolvasó szövegek olvasásával, mondásával részesévé tesz egy hajdani gyógyításnak, esővarázslásnak, viharkeltésnek.

Balázs Katalin a különböző néprajzi gyűjtések felhasználásával lehetőséget ad arra, hogy az apátfalviak őseik szavát ízlelgessék a balladákban és a népi imádságokban, valamint a nyelvjárási fejezetben és a tájszótárban leírtak alapján újra megtanulhassák a településre jellemző kifejezéseket és szólásokat.

Akárcsak a BÍbic-sorozat előző kötetei, a jelen munka is arról kívánja meggyőzni az olvasót, hogy a harmadik évezred embere számára is van mondanivalója a múltnak, hogy értékesek és megőrzésre érdemesek a népköltészet kincsei, a régi hagyományok, szokások és hiedelmek.

Kívánom, hogy sokan vegyék kezükbe, sokat forgassák ezt a kis füzetet, nemcsak mint oktatási segédanyagot, hanem mindenféle kötelezettség nélkül, kíváncsiságból, mintegy rácsodálkozva Apátfalva múltjának szellemi örökségére.

Budapest, 2001. november

Gergely Katalin

MÚLTUNK SZÓTTE ÖRÖKSÉG

Az apátfalvi népi építészet, népviselet, hímzés és népi mesterségek

Írta: VARGÁNÉ NAGYFALUSI ILONA szerkesztette: MÓRICZ ÁGNES

„Bíbic könyvek” helytörténeti munkatankönyv sorozat

második átdolgozott kiadás 2009

Kiadó: Apátfalva Község Önkormányzata

ELŐSZÓ

„Mert azt tanultam mindenütt, azt láttam minden nagy nemzetnél, hogy az apák dolgát folytatják az utódok. Ugyanezt látjuk északon és délen, minden olyan nemzetnél, akihez mi tanulni járunk, hogy hazajöve lebecsülhessük mindazt ami a miénk, merthogy itthon nincsen készen akkora kultúra, akkora művészet, mint amelyet hozhatunk készen külföldről.

Mert nekünk előbb azt csinálnunk kellene. Mert össze kellene szednünk nagy fáradsággal az ország minden részéről a széjjelszórt köveket, hogy azokkal a magunk képére építhessünk.

És ehhez hit is kellene és nagy fanatizmus is, és rettenetesen sok munka.”

(Kós Károly)

Apátfalva néprajzi kincsei is az idézet szerinti „széjjelszórt kövek”. Összegyűjtésükre feldolgozásukra volt szükség, hogy ez a kincs átadható legyen a következő generációnak. Erre a nagy feladatra tettünk kísérletet a „Bíbic-könyvek” írói. Feldolgoztuk a falu hagyományát, helytörténetét, „irodalmát”, néprajzát, növény- és állatvilágát, a felnövekvő nemzedék számára.

Apátfalva északi megyékből idetelepült lakosai zárt közösséget alkottak. Féltve őrizték meg hozott szokásaikat, viseleti darabjaikat.

Ennek köszönhető, hogy a 20. század közepéig fellelhető volt még a fehérhímzés, a népviselet, a hagyományos népi építészet és a bútorasztalosság egy-egy darabja.

Titeket, gyerekeket is büszkeség tölt majd el, ha meglátjátok a makói József Attila Múzeumban felépített és berendezett apátfalvi házat. Szép gyűjteménye van a szegedi Móra Ferenc Múzeumnak is apátfalvi textíliákból, lakásdíszítő és használati tárgyakkal. De a „Csongrád megye népművészete” című könyvben is alig találunk olyan fejezetet, melyben ne lenne Apátfalván készített kép, itt gyűjtött anyag ... Talán nem is kell bizonygatnom tovább, hogy mennyire fontos a megismerés, mennyi értéket rejteget a múlt, hiszen aki ismeri családjá, faluja történetét erősebben kötődik ahhoz.

Kedves Gyerekek!

Ez a könyv nektek apátfalvi tanulóknak készült, de talán a „Szigetházban” az „Erdei iskola” révén más település gyermekei is örömmel lapozgatják majd.

Szeretném, ha a könyvben leírtakat életre keltenétek, s a 8. osztály végére mindenkinek lenne otthon egy maga készítette fehérhímzéses kendője, agyagból formázott butellája, természetes anyagból készített ház-makettje. Talán szobátok falára felkerül majd egy-egy

régi, megsárgult fénykép is gyűjtőmunkátok eredményeként. Ha még tárgyakat is sikerül gyűjteni, őrizzék meg, mert ezek már megismételhetetlenek.

Könyvemben szeretnék bemutatni Nektek egy sajátos néprajzi szigetet; – falunkat, Apátfalvát. Bizonyosodjatok meg Ti is arról, hogy milyen értékesek, megőrzésre érdemesek a hagyományos díszítőművészet és a népi mesterségek termékei.

Jó munkát és sikeres bűvárkodást kívánok! Vezéreljen Benneteket a következő gondolat: „Ki múltjára érzéketlen, jobb jövőre érdemtelen!”

Apátfalva, 2000. június

Vargáné Nagyfalusi Iлона

A J Á N L Á S

Az államalapítás ezeréves évfordulóját Apátfalva több könyv kiadásával teszi emlékezetessé. Múltóbban ünnepelni nem is igen lehetne, mint a küzdelmes, de eredményes múltat felidézni.

Az ősök iránti főhajtás ez, különösen azok előtt, akik 250 évvel ezelőtt új otthont teremtettek a Maros partján. Idegenek voltak ezen a tájon, más tájszólással beszéltek, másként öltözködtek, más szokás- és hagyománykincset hoztak magukkal. A jobb megélhetés reményében jöttek ide. Hittek erejükben, szorgalmasak voltak. Nem ijedtek meg az előttük tornyosuló akadályoktól, nehézségektől. A szomszédos falvak lakói tapasztalták, hogy mennyire öntudatosak, de lobbanékonyak és hajlamosak a virtuskodásra. Mélységes vallásosság is jellemezte őket. Katolikus hitük sohasem formalitásokban nyilvánult meg, mindennapi életükön átsugárzó hit volt az övék. Palócok voltak. Magukat a legmagyarabb magyarnak tartották. Olykor más népelem is sodródott közéjük: jászok, környékbeli magyarok, néhány magyarcsanádi szerb, de őket magukba olvasztották. Az első világháborúig kitarítottak sajátos népi kultúrájuk mellett. Az ö-ző nyelvet beszélő alföldi népesség körében sajátos néprajzi szigetet képeztek. Máig különböznek Tisza-vidék népétől. Kedélyesebbek, beszédük kedvesen lágy, de szikrázó és humoros is. Tekintélytisztelők voltak, előjáróikra felnéztek. A kincstári uradalom tisztjeivel harcba nem szálltak. A békés megegyezést keresték.

Népi műveltségük, ősi hagyományokon alapuló kultúrájuk most már kiveszőben van. A legidősebb nemzedék is elszakadt a régi, ezerszínű népi életmódtól, de közöttük még vannak, akik fiatal korukban népviseletben jártak, és éltek az akkor élő néphagyományt.

Egy új iskolai segédkönyvsorozat indul el most útjára, a Bíbic-könyvek kiadása. Ezek a munkák alkalmasak arra, hogy a mai fiatalság fölfedezze szülőfaluja múltjának gyémántköveit, ragaszkodjon szűkebb hazájához.

Elismerés és tisztelet övezze a nemes gondolat megfogalmazóit, a terv kidolgozóit, a kötetek megalkotóit és mindazokat, akik közreműködtek létrehozásukban. Történeti segédkönyvek már születtek térségünkben, de Apátfalva a múlt eseményeinek bemutatása mellett a község népéletét a maga színességében igyekszik a tanulóifjúság elé tárni. Ebben országosan is úttörők és példamutatóak.

Makó, 2000. szeptember

Dr. Tóth Ferenc
a makói múzeum ny. igazgatója

A DÁLI UGARTÓL BELEZIG

Apátfalva természet és gazdaságföldrajza

Írta: MÁTÓNÉ ANTAL JÚLIA szerkesztette: MÓRICZ ÁGNES

„Bíbic-könyvek” helytörténeti munkatankönyv sorozat

első kiadás 2000

Kiadó: Apátfalva Község Önkormányzata

E L Ő S Z Ó

Az apátfalvi ember életét, létét ősidők óta a föld és a víz határozta meg. A kiváló adottságú termőföld, a Maros folyó, a hajdan tiszta, iható vizével, bő halállományával és a kedvező időjárás biztos megélhetést adott a múlt és a jelen emberének. Nem véletlen tehát, hogy a földművelés, az állattenyésztés, a halászat volt a jellemző foglalkozás, bár ma inkább csak a földművelésről beszélhetünk.

A Bíbic-könyvek e példánya Apátfalva természet- és gazdaságföldrajzát mutatja be. Három részből áll: természeti környezet, népesség alakulása, gazdaság, melyek szervesen összefüggő tényezők.

Ha Magyarországról, azon belül az Alföldről tanultok majd, e könyv által mélyebb ismereteket sajátíthattok el szűkebb szülőföldetekről. Olyan történeket is olvashattok majd, melyeket eddig a levéltárak őriztek.

Tudom, hogy a földrajz nem kedvenc tantárgya mindenkinek, de a leírtak azt is megmutatják, milyen embert próbáló küzdelmet jelentett, jelent az itt élő ember számára az élet. Elgondolkodtató lehet számotokra is községünk lélekszámának alakulása történelme folyamán. Miért éltek az 1900-as évek elején olyan sokan Apátfalván, mennyit fejlődött ekkor a falu? Miért pont ezen időszakra tevődik a község gazdasági fejlődésének fénykora és a népi kultúra virágzása? Most miért vagyunk feleannyian, hol tartunk, merre vezet utunk ...? S vajon mit tehettek majd Ti a falutokért, fejlődéséért, ha felnőttek lesztek?

E „földrajzkönyvhöz” szorosan kapcsolódik az „... Amerre a nap lejár” című Bíbic-könyv, mely többek között Apátfalva és Maros-ártér növény- és állatvilágával ismerteti meg benneteket. Ajánlom, lapozgassátok, tanulmányozzátok együtt. Ha majd fokozatosan mind a nyolc Bíbic-könyvet megismeritek, akkor látjátok igazán, hogy Apátfalva minden adottsága mennyire összefüggött minden történéssel. Egymásra épült, egyik a másikból következett..., s ez jelenünkre is igaz.

Hogy hogyan élhetünk a 21. században az Alföld e szép vidékén, a sok-sok külső hatáson túl rajtunk is múlik. Ha a könyvek alapján kutattok, barangoltok a településen, határában, a Maros partján, gondolkodjatok el azon, hogy mivé lesz termőföldünk, vizünk, szeretett folyónk, környezetünk, megélhetésünk, ha nem vigyázunk rá! Ne feledjétek Petőfi szavait: „

...Szép vagy alföld, legalább nekem szép! ...”, de ez csak akkor marad igaz, ha óvjuk, ha adottságait szeretettel, gondossággal használjuk.

2000. szeptember

Mátóné Antal Júlia

A J Á N L Á S

Az olvasó a Bíbic-könyvek hagyományaihoz méltó kötetet vehet kezébe. Mátóné Antal Júlia munkája olyan tájra vezet el bennünket, amely különleges szépsége ellenére sokunk számára ismeretlen területnek számít. Szinte már közhelynek tűnik, de első helyen a mű hézagpótló jellegét kell kiemelni. Sajnos a nagy országos és regionális programok főként a Tisza völgyére koncentráálódtak, a mellékfolyókat marginális részekként kezelték. Klasszikus példaként a természettudományos profilú Tisza-kutatás említhető. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy a vízszennyezések kapcsán az utóbbi időkben egyre több figyelem irányul a Marosra is.

A szerző részletesen elemzi azokat a folyamatokat, melyek sok ezer éven át alakították a vidéket. Képzeltbeli időutazásunk a miocén kortól napjainkig tart. Az egyes földtörténeti korok közötti eligazodást időrendi táblázat segíti.

Hazánk vegetációját az utóbbi ezer évben elsődlegesen az emberkéz formálta. Különös jelentőségű ez a megállapítás itt a Maros partján. Bármennyire is furcsának tűnik a hullámtéri erdők sem őshonosak. A folyamszabályozás előtt a kiterjedt mocsárréteket és náderdőket csak helyenként szakította meg néhány apróbb-nagyobb füzes. Az egybefüggő zöld sáv a gátak védelmére alakult ki valamikor a XIX. század utolsó évtizedeiben. Mint minden vízhez közel létesült település, Apátfalva élete is ezer szállal kapcsolódott a folyóhoz. Az együttélésnek akadtak szép és kevésbé örömteli pillanatai. Hosszú évezredek áradásai hozták létre azt az őstalajt, amelyen a világhírű hagymakultúra ki tudott fejlődni. A marosi halak kiváló ízére már Bél Mátyás is utalt a vízrajzi fejezetben.

Nagy érdeme a könyvnek komplex látásmódja. Az egyes fejezeteket önálló tanulmányoknak tekinthetjük. Az ismeretanyag rögzítése önálló cselekvést igénylő feladatokkal és az adott témakörhöz kapcsolódó kérdésekkel történik. Áttanulmányozásuk valamennyi érdeklődő számára hasznos időtöltés. A település története hamisítatlan magyar történet. Alig akadt olyan tragikus esemény, amely elkerülte volna ezt a vidéket. A megállapítás nemcsak a háborúkra és a gazdasági válságokra, de az embereket megtizedelő járványokra is vonatkozik.

A törökök kiűzését követő betelepítéssel új korszak vette kezdetét. A lakosság lélekszámáról készült grafikonok, továbbá a népesség összetételét részletező táblázatok önmagukért beszélnek. A korfáról első ránézésre leolvasható a település elöregedése. A helyzet egyelőre nem katasztrofális, de ha a tendencia változatlan marad, hosszabb távon könnyen azzá válhat. A szerző sok tényezőt figyelembe vevő elemzése az adott község mindennapjain túlmutató, általánosítható tanulságot hordoz. Ami a gazdálkodást illeti megismerkedhetünk az egyes korok legfontosabb termékeivel, azok agrotechnikájával és a földműveléshez kapcsolódó jeles napokkal. Különösen részletes képet kapunk az utóbbi 50 év ágazati eredményeiről.

A könyvből kiderül, hogy az ipar sem napjainkban honosodott meg. Hagyományai több mint 200 évesek. Az 1700-as évek végétől a Maroson üzemelő nagy vízimalmoknak napjainkra hírmondójuk sem maradt. Az apátfalvi takácsok már a reformkorban céhekbe tömörültek. A kisipari szolgáltatások jelentőségét csak akkor tudjuk igazán értékelni, ha azok avatott mesterek híján megszűnnek. Az okot többnyire a kereslet hiányára vezetik vissza, ami erősen megkérdőjelezhető. Legalább ennyire jelentős tényező, hogy az ipari tanulók képzési rendszere eleve kizárja a hagyományos falusi mesterségek fennmaradását.

Felgyorsult világunkban a megszerzett tudás gyorsan amortizálódik. A szabály alól egyetlen kivétel létezik, ez pedig múltunk megismerése. Jelenünk megértése és jövőnk alakítása csak ennek tudatában képzelhető el.

A könyvet valamennyi korosztály számára ajánlom és szívből remélem, hogy a nem túl távoli jövőben számos hasonló mű lát majd napvilágot.

Szeged, 2001. február

Gaskó Béla

„PÁTFALVAI RÁKÓCZI UTCÁBA...”

Az apátfalvi népdal

Írta: SZIGETI GYÖRGY Szerkesztette: MÓRICZ ÁGNES

„Bíbic-könyvek” helytörténeti munkatankönyv sorozat

Első kiadás 2016

Kiadó: Apátfalva Község Önkormányzata

E L Ő S Z Ó

A „symphonia Ungarorum” (Magyarok szimfóniája) többek javaslatára került a „Bíbic-könyvek”-nek ebbe a kötetébe, mivel közel ezer éves múltját tárja elénk a magyar népköltészetnek. Ezáltal közelebb hozza napjaink fiatalosságához is.

Urbancsok Zsolt: „Mint fatörzsből gyöngye ága...” – „Apátfalva történeté”-t részletező kiváló könyvében is sok hasznos tudnivalót találtok Ajtony, valamint Szent István király ellentétével, továbbá Ajtony és Csanád harcával, végül pedig Szent Gellértnek többek között néhány püspöktársának tragikus vértanú halálával kapcsolatban. Ez utóbbi hozzájárul ahhoz, hogyha Budapesten jártok, más szemmel néztek majd fel a Gellérthegyre és Szent Gellért szobrára.

Ha a könyvtárban hozzá tudtok jutni a nagyobbik, „Szent Gellért legendá”-hoz, olvassátok el minél többen és magatok között elosztva az egyes témákat, próbáljatok azokból rövid kis előadásokat készíteni, ami fejleszti beszédképességeteket.

„Apátfalvi népdalválogatás” a címe a könyv, következő részének. Ezen belül 30 oktatási céllal kiválasztott dal kottája is belekerült ebbe a kis gyűjteménybe. Itt kerül megemlékezésre Bartók Béla 1906-os apátfalvi népdalgyűjtése, továbbá édesapjának id. Bartók Bélának 33 éves korában, 1888-ban bekövetkezett korai halála. A továbbiakban ebből adódott a Bartók család nehéz és küzdelmes élete.

A bevezető rész az apátfalvi népdalváltozatok jó ismerőjére, a több mint 50 évig vőfélyeskedő Kardos István bácsira emlékezik a születésének (1897.) 100. évfordulójára (1997.) már közzétett írásokkal.

A Bíbic-könyvek énekeskönyve elsősorban általános iskolás (különösen felső tagozatos) tanulók, továbbá az „erdei iskolá”-ban Apátfalvával valamilyen formában ismereteiket bővíteni kívánók, de az alapvető magyar népzenei tudnivalók iránt érdeklődők is ebben a témakörben választ kaphatnak érdeklődésükre. Ráadásul gyakorolhatják is tudásukat ebbe a könyvecskébe felvett 30 apátfalvi népdalváltozattal.

Az említett dalokat igyekeztem úgy transzponálni, hogy azok könnyen énekelhetők legyenek és az esetleges citerások is minden technikai nehézség nélkül játszassák azokat. Utólag sajnálom, hogy a gyermekdalok apátfalvi gyűjtésével nem foglalkozhattam többet, hiszen azok az első osztályos tanulók és az óvodások részére is fontosak lennének.

Arra a kérdésre, hogy életkorukat illetően kiknek ajánlom ezt a zömében helyismereti kiadványt, határozott „mindenkinek”-kel válaszolhatok. Erre különösen azoknak a figyelmét hívhatom fel, akik nagy részben, vagy egészen járatlanok ebben a témában. Erre a kérdésre feltétlenül Kodály Zoltánnak kell igazat adnunk. Ő ugyanis egyetlen mondatban összegezte a válasz lényegét: „Ki miben járatlan, abban gyermek.”

Budapest, 2000. december

Szigeti György

A J Á N L Á S

Tisztelt Olvasó! Kedves Gyerekek, Tanártársaim!

Néhány évvel ezelőtt kaptam kézhez e különleges, egyedülálló Bíbic tankönyv előkészületben levő példányát, régi, kedves ismerősömtől, a könyv szerkesztőjétől.

Nagy öröm számomra, hogy az apátfalvi Dózsa György Általános Iskola énektanáraként, igazi helyi énekkönyvből taníthatok.

Szigeti György tanár úr énekkönyve minden szempontból kiváló munka, hiszen átfogó, színes képet nyújt Apátfalva népzenei kultúrájáról. Tíz gyermekdal, harminc népdal pontos, igényes kottaképe, a gyűjtések ideje, az énekesek neve, zenetörténeti ritkaságok, a néptánc-népzene szoros kapcsolata, elméleti útmutatás, tudáspróba, mind-mind helyet kaptak ebben a nagyszerű összeállításban. Apátfalva közösségének, gyerekeknek, tanároknak, szülőknek, minden hagyományt tisztelő és ápoló embernek, pótolhatatlan kincs egy ilyen mű.

A könyv főszerzői: Kardos István, Szigeti Mihályné Restás Erzsébet, Szigeti Anna Mária, Szigeti Mihály, Szigeti József, Varga Cziri András, Szigeti Mátyásné Sóki Anna, Marczika Sándor, Varga Gergé Mihály, Tóth Laczi Veron, Kerekes (Burkus) Márton és fia József - egyszerű parasztemberek, tehetséges énekesek, táncosok, egy szép, régi, immáron letűnt világ képviselői, azé a falusi kultúráé, amelyről Bartók Béla 1943-ban szomorúan ezt írja:

"...Szép a fülnek, szép a szemnek!...a falunak ez az állapota pusztulásra van ítélve.

És, ha egyszer kipusztult, soha többé föl nem fog támadni, helyét soha valami hasonló nemű nem fogja betölteni. Nagy üresség marad majd utána..."

Szigeti György szülőfalujához hűséges muzsikusként a legtöbbet tette azért, hogy e drámai bartóki prófécia, itt Apátfalván ne teljesebben be. Felnövekvő gyermekeink ismerjék,

szeressék, magukénak érezzék falujuk népzenei hagyományát és soha ne feledkezzenek meg róla.

Fontosnak találom, hogy Bartók szavai helyet kapjanak egy ilyen ajánlásban, hisz az Ő útját járjuk mindannyian, akik erre a pályára adtuk a fejünket. Lehet az is, hogy első látásra fölöslegesnek tűnik az adatközlők neveinek felsorolása, de én nagyon fontosnak találom, hiszen sokak számára még ismerős nevek és sokat köszönhet a falu a tehetségüknek és a készséges hozzáállásuknak, amellyel a népdalgyűjtőt segítették, hiszen e nélkül már minden dal, feledésbe merült volna.

Szívből ajánlom e könyvet mindenkinek, jókedvű éneklést kívánok!

Apátfalva, 2016. január

Nagyné Kocsis Katalin Etelka

GYÍ, PACI, PARIPA!

Apátfalvi gyermekjátékok

Írták: VARGÁNÉ NAGYFALUSI ILONA és VARGÁNÉ ANTAL ILONA

Szerkesztette: MÓRICZ ÁGNES

„Bíbic-könyvek” helytörténeti munkatankönyv sorozat

második átdolgozott kiadás 2017

Kiadó: Apátfalva Község Önkormányzata

E L Ő S Z Ó

Kedves Gyerekek! Kedves Pedagógusok!

A játékok szempontjából a gyerekek két nagy csoportra tagolódtak. Mást játszottak a tanyasi, és mást a falusi gyerekek. A tanyai gyerekek előtt a játékok sok faj-tája ismeretlen volt, hisz a tanyák körül nem alakítottak ki mesterséges fasorokat, parkokat, így a század elején például nem játszhattak a juharfa, gesztenyefa leve-leivel, terméseivel.

A tanyán sok jószág volt, a gyerekeket gyakran megbízták az állatok őrzésével. Oláh Istvánné, Annuska néni így mesélt erről:

„Nyáron mindig legeltettük a libát, tehenet. Ott, ahogy tudtunk játszani, vagy ha kész lettünk a legeltetéssel, akkor otthon ... (játszottunk) ...Egy falusi gyereknek más volt, több lehetősége volt a játéokra ... Mink a tanyán a kismalaccal, kis-kacsával, cicával is órákon át el tudtunk játszani. ... Nekünk nem csak játékból állt a nap. Nagylány koromban 40 disznót legeltettem. Nem tudtunk nagyon játszani, szaladni kellett a jószág után. ... Mink inkább elhúzódtunk, ágyat, széket, asztalt csináltunk, babaszobásat játszottunk.”

A gyerekeket nagy alkotókészség, kezügyesség jellemezte. Bicskájukkal viszonylag jól faragtak, daraboltak. Jó természetismeretük segítette őket, hisz tudták, mi mi-re jó, miből mit lehet készíteni.

Már előre elképzelték, mivé fog átalakulni a sárkupac, a csutka, a kukoricaszár.

S hogy mi volt a gyermeki játék témája? Nem más, mint amiben élt, amit látott nap, mint nap: a felnőttek világa, a munka, az őket körülvevő tárgyak, szerszámok.

A felnőtteket utánozva, teljes szívvel gondozták kis csutkababáikat, tisztán tartották babaszobáikat. „Mintha igazi volna a gyerek, olyan komolyan vészi. – Pont úgy csináták, mint az apjuk.” A falusi gyerekek közös játékanak helyszíne az utca, a gödörpart volt, mely pillanatok alatt benépesült, hiszen minden háznál több gyerek is volt. Játszva tanulták meg a földműves élet csínját-bínját.

A Bábic-könyvek e kötetében Ilonka néni által összegyűjtött és leírt játékokat, mondókákat, kiolvasókat találunk.

A tárgykészítő játékok leírásánál nagy segítségemre volt Antal Mihályné, Erzsike néni, aki a játékszerek egész tárházát készítette el a Szigetház részére.

Az Apátfalván játszott gyermekjátékokat Lázár Katalin Népi játékok c. könyve alapján rendszereztem, kiegészítve az apátfalvi téli játékokkal.

2001. október

Vargáné Nagyfalusi Ilona

Kedves Gyerekek, Kicsik és Nagyok!

Remélem, mindannyian találtok ebben a könyvben néhány olyan játékot, dalt, amit szívesen eljátszotok, elénekeltek.

A leírt játékokat, mondókákat, versikéket gyermekkoromban mind játszottuk. Édesanyámtól, tanítómtól tanultam, s most sok év után ismerőseim, szomszédjaim segítségével felidézttük, hogy is játszottunk. Közös munkánk eredményét átadom nektek. Biztosan sok ismerős van közöttük, csak ti egy kicsit másként, vagy más szöveggel tudjátok.

Én az apátfalvi változatokat írtam le, úgy, ahogy itt – falunkban – játszották.

Egészséges fejlődéseket nagyban segítik a mozgásos játékok, az értelem fejlődését pedig a szellemi játékok.

Tudom, hogy a mai gyerekeknek rengeteg játéklehetősége, játékeszköze van – jóval több, mint nekünk annak idején volt – mégis arra biztatlak benneteket, ha lehet, álljatok fel a számítógéptől, menjetek ki a szabadba, játsszatok a friss levegőn és meglátjátok, milyen jól fog tenni. Egy jó játék után jobb lesz a közérzetetek, és jobban megy a tanulás is.

Versbe foglaltam a legfontosabbakat:

Amely gyerek játszik,

Abból ember válik.

Mert a játék és a torna

Testünk mozgatórugója.

A tiszta, friss levegő

Ez igazán éltető.

Ki tudását gyarapítja,

Sikeres lesz életútja.

Játsszatok és énekeljétek olyan örömmel, mint amilyen örömmel én ezeket össze-gyűjtöttem!

2001. október

Vargáné Antal Ilona

A J Á N L Á S

„A játék ... nem időtöltés, nem csupán szórakozás, mint a felnőttnél, hanem szoktató a munkára: a gyermek foglalatossága nem csak gyönyörűség neki, hanem fejlesztője bimbózó lelkének, edzi összes emberi tulajdonságait, erőit és képességeit. A játék ismereteket ad neki, képzeteket kelt benne, fölkelte érdeklődését és megmozgatja fantáziáját.”

Czakó Elemér 1904-ben írott szavai napjainkig nem veszítettek aktualitásukból. A játéknak a gyermek fejlődésében játszott szerepét a mai pedagógia is rendkívül fontosnak tartja. Tanúskodik erről a kezünkben tartott kötet is, amely egy település, Apátfalva régi játékeinak rendszerezését és leírását tartalmazza.

Nagy örömmel és szeretettel köszöntöm a Bíbic-könyvek újabb kötetét. Hasznosan forgathatja szülő, nagyszülő, pedagógus, kicsi és nagy gyermek, mindenki, aki szeret vagy szeretett játszani. Ajánlom mindenkinek, aki érdeklődik a múlt iránt, hiszen egy-egy játékleírás mögött az idősebbek előtt feltárul a falu régi formája, a játszóhelyek, az iskola stb. A gyermekek számára pedig számtalan új játéklehetőséget kínál.

Köszönet érte a szerzőnek, szerkesztőnek, kiadónak s mindazoknak, akik megőrizték és továbbadták nekünk múltunk hagyományait.

Makó, 2001. november 8.

Markos Gyöngyi
muzeológus

„...AMERRE A NAP LEJÁR...”

Környezet és természetvédelem Magyarországon

Erdei Iskola a Maros árterén

Írta: TÓTHNÉ HANYECZ KATALIN Szerkesztette: MÓRICZ ÁGNES

„Bíbic-könyvek” helytörténeti munkatankönyv sorozat

első kiadás 2000

Kiadó: Apátfalva Község Önkormányzata

E L Ő S Z Ó

Mindenféle negatív dolog miatt a sors úgy hozta, hogy a gyulai gyermekkorházban írjam meg e könyv bevezetőjét.

A nyári hancúrozások: strand, tábor, csavargás után mintha elválták volna a fűben fekvés és a nagy túrák élményét. A víz, a kert és a gyümölcsök illatát felváltotta a fertőtlenítő szaga, a színek kavalkádját pedig a fehér magányos csöndje.

Mindez ráébreszt arra, hogy milyen jó a természet szabadságában élni! Csak egy lépés és elénk tárul a világ: tavasszal a friss fű fölött repdeső cserebogár, nyáron a vízpart nyüzsgése, ősszel az avar illata, télen pedig a hó lágy süppedése...

Miről is szól ez a könyv? Nem vagyok pedagógus, amit itt leírtam, nem tananyag, csak ahhoz kapcsolódó kiegészítő ismeretanyag. Az első, elméleti jellegű rész megismertet röviden a hazai természetvédelemmel, majd a szűkebb környezettel: a Körös-Maros Nemzeti Parkkal.

A második rész gyakorlatiasan, a Maros-ártér területet szem előtt tartva foglalkozik vízzel, vízparttal, növényekkel, állatokkal és a védett területen kívüli, természetközeli élőhelyeket

tekinti át. Az egyes fejezetek végén feladatsorok találhatóak, melyek az erdei iskolában megoldhatók és a szerzett tudás elmélyítését, a gyakorlást, kutatást szolgálják. A könyv célja a természeti környezettel való megismertetés, valamint bátorítás nyújtása azoknak, akik a természet, illetve a természetvédelem iránt érdeklődnek. Hiszen mi, akik szeretjük a természetet, ha összefogunk, megmenthetjük gyermekeinknek, hogy ők is szerethessék, mert az emberfő csak azt szereti, amit és azt, akit ismer. Fogadja szeretettel mindenki ezt a könyvecskét, legyen az felnőtt vagy ifjú „harcos” a természet védelmében!

Szarvas, 2000. augusztus

Tóthné Hanyecz Katalin

A J Á N L Á S

Boldog vagyok, hogy vannak olyan pedagógusok, akik a tankönyvek magoltatásán túl törekednek és fáradnak a legfontosabb módszerrel is, a gyakorlattal, a kísérletekkel, a terepgyakorlatokkal: az igazi élmények gyűjtésével.

Nem félnek „új dolgokba” belevágni!

Ez a legfontosabb a környezeti-természetvédelmi oktatás –nevelés körében. „Divat” lett hazánkban a környezeti nevelés, hiszen az elkövetkező években több pénzt is lehet „begyűjteni” erre hivatkozva különböző pályázatokon, nyári táborokhoz. Az e körben végzett minden pedagógusmunka fontos és tanulságos. Tanuljunk egymástól!

Itt ez a kezünkben lévő „Maros-kötet”. Fontos kiadvány-dicséretes szándék, buzgó összeállítás. Biztos vagyok benne, hogy az évek múltával –a kipróbálások tapasztalataival bővítve- büszkék lesznek a bábáskodók, a szerző.

A tankönyvek betűsorai semmit sem érnek az élővel, a Maros tiszavirágával, a fényes pikkelyű halakkal való találkozás nélkül. A vidrák esti játéka, a vadgerlék búcsúhangjai a csillagsátras fűzfák alatt. A mikroszkópozások nem könnyű, kitartást igénylő „csodafényei”, a beszáradó kubikok őslényei (Lepidurus vagy Apus faj), mind-mind élő csodák a diákok számára...

Soha ne felejtsük, első az élő tapasztalat, az élmény s ezt erősítjük magyarázatokkal a tankönyvek és határozók segítségével. Rajzoltassuk sokat tanítványainkat!

A kép nélküli tudás „életképtelen” tudás. Közismert, hogyha kérdeznak tőlünk valamit, gyakran azt mondjuk, „nem látom kimondani”. Ezért fontos a pontos megfigyelés és a rajz, még akkor is, ha diákjaink azt válaszolják, nem tudok rajzolni (s beszélni tudnak?!)

A nevelő, tanító „természetvédő” valami nagyon fontos dologba kezdett, köszönet érte. Legyen ereje és kitartása munkája befejezéséhez és a cél eléréséhez....

Szeged, 2000. november

Kívánja szeretettel: Csizmazia György

HAVAS GERGÉ, NĚ HAVASKODJ!

Népszokások Apátfalván Szigeti György gyűjtése

Írta: SZIGETI GYÖRGY -GOMBOS ANDRÁS

Szerkesztette: MÓRICZ ÁGNES

„Bíbic-könyvek” helytörténeti munkatankönyv sorozat

első kiadás 2017

Kiadó: Apátfalva Község Önkormányzata

E L Ő S Z Ó

Nemes gondolat és országosan is egyedülálló, hogy Apátfalva történetét, munkatankönyv formában, Bíbic-könyvek címmel, „elmesélik”, elsősorban a felnövekvő generációnak.

A gyerekek az iskolában tanórai keretben szereznek ismerekteket falujukról, vagyis „megtanulják Pátfalvát”. A Bíbic-könyvek igazolják azt, hogy Apátfalva zárt közössége egy különleges szigetet alkotott a térségben, hiszen más volt nyelvében, öltözködésében, díszítőművészetében, életvitelében. Bemutatja azt is, hogy a pátfalvi ember, földje adta biztonságán keresztül, keményen dolgozó, büszke, de vendégszerető, istenfélő, mélyen vallásos ember volt. Szokásaival, hiedelmeivel a mindennapi élete példa lehet számunkra.

Jelen munkatankönyv tartalma Szigeti György, a hajdani apátfalvi tanító helyi népszokásgyűjteménye. Az 1960-as és 70-es években végzett szokásgyűjtése két pályamunkát eredményezett, amelyek a Szegedi Móra Ferenc Múzeum digitális archívumában ma is megtalálhatóak.

A szokásgyűjteményt az eddigi Bíbic-könyvek (ez a nyolcadik, befejező munkatankönyv) felépítésének megfelelően kiegészítettem a „Nagyító”, a „Tudod-e, hogy...”, fejezetekkel, az egyes ünnepek előtt keretben megjelenő összefoglalóval, és sok-sok fotóval illusztráltam. Célom az volt, hogy még több ismeretet, tudást, érdekességet mutasson be Apátfalváról.

A kérdések, feladatok arra inspirálják a munkatankönyv olvasóit, hogy elmélyítsék tudásukat, s hogy kutassanak a gyökereik után. A tankönyv főként az iskolás korú gyerekeknek készült, de a felnőtteknek is ajánlom. A fotókat Vargáné Nagyfalusi Ilona gyűjtötte. Köszönet érte.

Miről is olvashatunk a „Havas Gergé, nē havaskodj!” című Bíbic-könyvben? Az egyházi év ünnepeiről és a naptári év jeles napjairól. Összefoglalásként Szigeti György pályamunkájának bevezetőjéből idéznék. Így írt az ünnepekről és jeles napokról (részletek):

„Az apátfalvi nép hagyományvilága katolikus színezetű, így a hagyományokkal kapcsolatos jeles napok és ünnepi alkalmak csoportosítása esetén célszerű, ha az egyházi évhez igazodik.

Mínt hogy a község lakóinak jelentős része [...] a környékbeli helységekből és északi megyékből települt Apátfalvára, nyilván a 18. század közepén magukkal hozott szokásokat, valamint az azokkal kapcsolatos hiedelmeket éltették tovább mintegy 200 évig, de némelyiket szinte napjainkig. [...]

A szóba kerülő hagyományok közül legfeljebb az I. világháború előtt, illetve a két világháború között születettek, szórványos gyakorlatában él még néhány. A 40-től 70 évesek is emlékeznek e népszokások legtöbbszörére. [...] (de ma) már nem-csak nem gyakorolják, de nem is veszik azokat komolyan. Pl. már a két világháború között sem készített senki sem Luca-széket, mert már akkor sem hittek olyan erősen a boszorkányokban. A Luca-naptár bizonytalan időjárás-előrejelzése is mosolyra készíti napjainkban még az idősebbeket is. [...] Ha napjainkban a dédapa vagy a nagyapa „mégaproszentekeli” a családban a gyerekeket, azok megrökönyödve értetlenül tekintenek rá, mert nem tudják, hogy mindez miért van. [...] A húsvéti locsolkodás mai kifinomult kölnivizes formája is már nagyon távol áll az akár 50 évvel ezelőtti népszokás gyakorlatától is.

Talán nem túlzás és a valósághoz közel áll, ha kategorikusan kijelentjük, hogy a népszokások Apátfalván a századforduló, de főleg az első világháború után kezdtek elhomályosodni, és bár a két háború között még a legszélsőségesebb boszorkány-hittel kapcsolatosak kivételével (Luca-szék készítése, Szent György napi harmathúzás stb.) a legtöbbet gyakorolták is, a második világháború után egyre inkább csak az idősebbek emlékezetében élnek, gyakorlatuk pedig nagyon szórványos.

A letelepedés idején szinte kizárólag földművelők és állattenyésztők voltak az apátfalviak. A múlt század vége felé a legelők – főleg a Gyëpugar (Gyepugar) – feltörése előtt a juhtenyésztés is jelentős volt Apátfalván. Nyilvánvaló, hogy a pásztorélet fokozatos visszaszorulásával lassan annak hagyományai is eltűntek.

Megállapíthatjuk tehát, hogy Apátfalván az egykori népszokások és az azokkal kapcsolatos hiedelmek elhalásának napjainkban az első szakasza a jellemző, vagyis az, amikor még emlékeznek rá, esetleg azt is tudják, hogy mi volt a tartalmi lényege, de már nem gyakorolják, mert nem hisznek benne. A jövőben ez a tendencia tovább erősödhet, vagyis teljesen a múltba vesznek a 19. század végén még nagyon erősen élő hagyományok.”

A szellemi örökség természeténél fogva is tűnékeny és valószínűleg néhány év-tized múlva ez még jellemzőbb vonása lesz életünknek.

Apátfalva azonban – tapasztalatból is tudom – még a pártrendszerben is, de a rendszerváltás (1989) óta különösen sokat tesz a múltban mélyen gyökerező identitástudat erősítéséért, a szellemi értékei továbbéléséért. A társadalmi-gazdasági modernizáció, illetve az információáramlás és a kommunikáció-technika nagymértékű fejlődése, a globalizáció hatásainak ellenére is a hagyományos népzene és a néptánc, a kézművesség, a népköltészet, a palócföldről hozott nyelv – élnek hagyományörző csoportjaikban, sőt, a csoportokon keresztül az apátfalvi otthonokban is. A pártrendszerben tiltott régi egyházi ünnepek is életre kelnek.

A Bíbic-könyvek sorozat követendő példa a szellemi örökség megőrzése, átörökítése szempontjából. A felnőttek felelősségével a gyerekeknek szól. A jövő generáció ismereteit bővíti olyan tudással, mellyel a technika személytelen világában fontos emberi értékeket sajátítanak el. Miért fontos e tudás, ismeret egy új évezredben? A válasz egyértelmű – „Minden népnek a múltja képezi az alapot, a múltra épül a jövő, s amely népnek nincs múltja, nem lesz jövője sem.”

2017. március

Gombos András
néprajzkutató

A J Á N L Á S

A Bíbic-könyvek sorozat most egy új kötettel gyarapodik, amely egy újabb területtel gazdagítja az Apátfalvára vonatkozó eddigi tudást. A falu népzenei öröksége, történelme, népköltészete, táncai, játéka stb. után most szokáshagyománya került a figyelem középpontjába.

A szokásvilág keretbe foglalta, ünnepélyessé tette a pátfalviak életét és a folytonosság érzését biztosította az itt élő emberek számára. Ő-ző nyelvjárásuk, pompás viseletük, gazdagon díszített házaik mellett népszokásaik is hozzájárultak ahhoz, hogy a pátfalviak kitértek a szlovákok, szerbek, románok, s az ő-ző nyelvjárást beszélő magyarok körében az egykori Csanád megye nyugati felébe.

E gazdag szokáshagyomány leghívebb kutatója Szigeti György, a falu szülőte volt, aki a szegedi tanítóképzőben Bálint Sándor tanítványaként sajátította el a néprajzi gyűjtés módszertanát. De nemcsak szakmai ismereteket kapott professzorától, hanem szülőfaluja

iránti elkötelezettség érzését is, ami őt egész pályáján végigkísérte, kántortanítóskodása idején vagy Szegedi Szakmai Módszertani Köz-pont munkatársaként.

Gyűjtőmunkájához további szakmai segítséget a Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőmozgalom szakembereitől kapott – Morvay Pétertől, a Magyar Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárának munkatársától; Böröcsök Vincétől és Juhász Antaltól, a szegedi Móra Ferenc Múzeum néprajzosaitól; s Tóth Ferencről, a makói József Attila Múzeum igazgatójától. Ez inspirálta őt a Néprajzi Múzeum által évente meghirdetett gyűjtőpályázaton való részvételre.

Az évtizedek során közel ezer oldalnyi leírást, több száz fotót, rajzot készített a falu szinte teljes hagyományos kultúrájáról. A Néprajzi Múzeum által sokszorosított gyűjtő-kérdőívek segítették őt abban, hogy leírásai a lehető legalaposabbak s legrészletesebbek legyenek. De a kérdőívek nem lettek volna elegendők ehhez, ha Szigeti György nem lett volna részese mindannak, amit leírt. A 20. század első felében született Apátfalván egy tősgyökeres, nagy tekintélynek, széles rokoni kapcsolatoknak örvendő nagy családban, amelyben még megtapasztalhatta az általa följegyzett szokások élő gyakorlatát. Ezzel egy időben nyomon követhette azokat a történelmi változásokat (tsz-szervezés, tömeges városi munkavállalás, oktatási reformok stb.), amelyek e hagyományok és létalapjuk eltűnéséhez vezettek.

Ezen túl Szigeti György leírásai ma szinte egyetlen forrásnak számítanak arról a „letűnt világról”, amely már az ő gyermekkorában is csupán a legidősebbek emlékezetében élt, s csak a gyermekeknek, unokáknak szóló igaz történetekben maradt fenn. Gyurka bácsi is a régi öregekhez hasonló „mediátor” szerepet vállalt e „krónikás följegyzésekkel”. Így közvetít a korábbi generációk öregjei és a mai gyerekek között, hogy e tudás a helyi közösség emlékezetének részeként fennmaradjon.

E közvetítő misszió teljesítésében segítette őt Gombos András néprajzos, a Szeged Táncegyüttes művészeti vezetője, aki Szigeti György két pályamunkájának szövegét felhasználva, s a gyerek-olvasók számára érdekessé, olvasmányossá tette: az eredeti szövegeket újabban megjelent visszaemlékezésekkel, s a megértést segítő további információkkal egészítette ki. Milyen nagy szerencse, hogy az apát-falviak között a mindennapi élet fotón való megörökítése már korán szokássá vált, s így a leírásokat gazdagon lehetett illusztrálni a családi fotók révén. Ez a könyv tartalmát hihetőbbé, megfoghatóbbá és részletekben még gazdagabbá teszi. A „Tudod-e, hogy...?” és „Nagyító” című betoldások, valamint a kérdések, feladatok a könyvet színvonalas munkatankönyvvé avatják, ami például szolgálhat más tankönyvírók számára is. A kiadvány azonban a néprajzkutatás számára is jól használható, hiszen megfelelően adatolt és számos hivatkozással ellátott.

A könyv létrejöttében nagy szerepük volt a helyi szakembereknek – Móricz Ágnesnek, Vargáné Nagyfalusi Ilonának, Dömötör Bélának (Dömötör István – a falu fényképészének fia) és minden apátfalvinak, aki hozzájárult a munkához. Ennek a széles összefogásnak részese volt az MTA Zenetudományi Intézet Néptánc Archívum, a Szegedi Móra Ferenc Múzeum és a Makói József Attila Múzeum Fotótára is.

A kötet ily módon a helyi emlékezet egyik fontos alapelemévé vált, amely jól szolgálja a helyi közösség önismeretének erősödését, a más közösségekkel való megismerkedést és a kölcsönös megbecsülés kialakulását. Kívánjuk, hogy a munka a helyi oktatás részeként töltse be hivatását, emléket állítva egyben Szigeti Györgynek is. Megjelenését melegen támogatom.

2017 ősze

Felföldi László